

УДК 007:304:070

АКСІОЛОГІЧНІ КОНСТАНТИ ПУБЛІЦИСТИКИ О. І. ОРТИНСЬКОГО ЯК ПРІОРИТЕТИ ДУХОВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ

Тетяна Хоменко

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Генерала Чупринки, 49, Львів, 79044, Україна, e-mail: journft@franko.lviv.ua*

У статті йдеться про те, що найважливішою аксіологічною константою духовного потенціалу України є людина і її здатність до переоцінки цінностей в умовах духовно-антропологічної кризи.

Ключові слова: цінності, духовні цінності, моральне очищення, християнські цінності, релігійний світогляд.

Сьогодні дедалі частіше говорять про аксіологічно-антропологічну кризу, масову моральну катастрофу, деградацію вищих духовних цінностей. Причини вбачають передовсім у потужних глобалізаційних процесах, зоднорідненні культурного та інформаційного простору. І все це змушує до пошуку тих вартісних орієнтирів, які б у сучасних умовах загострення суспільно-політичних проблем, збільшення політичної активності громадян України відновили б і зміцнили духовні опори спільноти. Власне, саме це актуалізує потребу пошуку не ілюзорного, можливо, прогнозованого духовного потенціалу, а саме конкретного, втіленого у слові і дії, творення аксіологічних параметрів не лише соціально-економічного, науково-технічного, але й духовного поступу країни. Ця тема актуальна ще й тому, що під впливом глобалізаційних процесів змінився соціокультурний контекст сучасності, розмиті традиційні засади буття, змінилися вартісно-буттєві виміри людини. Тому пошуки духовного «опертя» (І. Ортинський) такі важливі для подолання аксіологічно-антропологічної кризи сучасності загалом і реконструкції світогляду людини нового соціального типу «*homo consumer*» зокрема.

Саме кризовість ситуації спонукує до активних дій істориків, філософів, літераторів і публіцистів. Оскільки йдеться не про матеріальну сферу, а про збереження «повноти людської екзистенції» [3, с. 5] і визнання пріоритету духовних цінностей на рівні особистісному, національному і державному. Оновлення світогляду, відтворення тих свідомісних моделей буття і державотворення, в основі яких — поняття свободи, добра, справедливості, любові, права, добросовісності, — незмінні, однозначні, не підвладні маніпулятивним технологіям. Ці питання у різних площинах, історичних, філософських, висвітлювали у

своїх працях М. Грушевський, Д. Чижевський, В. Янів, І. Мірчук, Я. Ісаєвич, В. Буряк, С. Кримський, С. Вовканич та ін.

Вони також зауважили й те, що безпосередню і найголовнішу роль у плеканні духовної сфери людини виконує слово. У різні періоди історії України — це було слово повчання, настанови, проповідування найвищих цінностей людського буття. Зокрема, зауважено, що й релігійність українського народу, а отже визнання і практикування християнських настанов, також підтримувало слово, завдяки якому відбувалася інтеграція християнської практики у ціннісне поле суспільної, економічної, політичної і культурної діяльності.

Сьогодні, на жаль, вартість такого слова знецінюється. Інформація задля інформації, інформація задля розваги, інформація задля омани (маніпулювання) переважає в інформаційному просторі, затінює, нівелює потребу шукання істини, потребу впорядковувати духовний простір особистості, а відтак, посилювати духовний потенціал рідного краю. Зрештою, навіть ці патріотичні поривання губляться у космополітичних розумуваннях, що порушує традиційну ідентифікаційну матрицю громадянина.

Публіцистиці належить одна з найголовніших ролей у формуванні духовної сфери людини. Вона може впливати і впливає й на інші духовні категорії. Це питання актуалізують думки М. Шлемкевича [8, с. 114-115], який бачив у публіцистиці «зачатки нових кристалізацій духа і дійсності», Й. Лося [4, с. 9], який тлумачить публіцистику як «вияв незгасної активності, динамізму людського духу», про особливе місце публіцистики в духовному житті України писав В. Здоровега [2, с. 225], втіленням націотворчого дискурсу вважає публіцистику Л. Василик [1], у такому ключі досліджують публіцистику також інші вчені.

Тому нагальним бачиться вирішення багатьох проблем у суспільстві саме засобами публіцистики, зокрема морально-етичної, а також релігійної, у засягу якої працював о. Іван Ортинський.

Публіцистика о. І. Ортинського — апостеріорна. Вона постала з багатої проповідницької практики священика, який вчителював у Папській українській малій семінарії в Римі (1963-1972), був парохом в Інгольштадті (1972-1977), помічником пароха кафедрального собору Мюнхена (1977), парохом храму Св. Михайла в Розенгаймі (1977-1980), з 1982 парохом у Фрайбурзі, а з 2003 року належав до салезіянської спільноти м. Енсдорф (Німеччина). Сам — родом з України і на чужині жив Україною. Душпастирським словом підтримував українську громаду Німеччини і своїх краян на батьківщині, сповідуючи патріотизм, як і віру, дієво, що засвідчує його публіцистика. Тож душпастирська місія І. Ортинського це водночас і місія публіцистична. Численні його твори побачили світ у книжковому форматі і орієнтовані на універсального читача. Концептуальні проповідницькі настанови автор інтегрує у реалії сучасності, синтезує свій священичий досвід, власну духовну практику, філософське осягнення історії української духовності, створюючи в такий спосіб універсальну мобілізуючу матрицю духовних пріоритетів. При цьому він орієнтується на три типи духовних цінностей, які становлять базис християнської моралі: загальні християнські чесноти; плоди дарів Духа Святого (віра, надія, любов, радість, доброта, терпіння); десять заповідей Божих.

Відтак, головна тема його творів — боротьба за душу людини, просвітлення розуму, який затьмарили брехня і релятивізм, подолання постімперського синдрому, становлення національної свідомості українця. І. Ортинський —

один з тих публіцистів, які на перше місце серед обов'язків поставили плекання сакруму в людині та служіння Батьківщині.

Завдяки щоденній багаторічній практиці активного служіння християнській громаді він здобув багатий досвід діалогічного осягнення Біблійних істин, зіставляючи і вивчаючи свої та чужі досвіди практикування християнства. Саме тому домінантою його творів є вартісне кодування світу через перенесення метафорики Святого Письма на новий рівень метафоричного авторського світопочування. У цьому полягає якість теологічного мислення автора, який пропонує спільноті осягнення світу у чіткій (не розмитій релятивізмом і нігілізмом) системі вартісних орієнтирів, що скеровують людину на розрізнення добра і зла та на осмислене конструювання вищих загальнолюдських цінностей, таких, як істина, добро, краса.

Передовсім о. І. Ортинський апелює до морального очищення, оновлення, до повернення сенсу людського життя. У всьому, на його думку, має бути відповідальність, справедливість, сумління і суцільна правда, а не досягнення зовнішнього ефекту, комерціалізації, ідеологічного та політичного маніпулювання, штучності норм та зразків поведінки. Вища і благородна мета його публіцистичних творів — служіння людству.

Відновлення втрачених знань християнської спільноти — це одне з найважливіших завдань, яке вирішує для себе і для інших публіцист. Основою розвитку суспільства, на його думку, мають бути християнські цінності — тільки тоді воно може вдосконалюватися.

Докладний аналіз есеїв о. І. Ортинського, зокрема опублікованих у книгах «Майбуття християнства в єдності», «Христос і сьогодні для мене», «Думати глибше, щоб жити вище», «Шлях правди і життя», «Бог і Україна», «Щоб не жити надаремно», «Сенс нашого життя» та ін. засвідчує, що християнство, християнське життя — це основа його творчості, яку він адресує передовсім сучасній, спокушеній зматеріалізованим, прагматичним буттям, людині, яка переживає трагедію втрати своєї духовної підстави і вартісних орієнтирів.

І. Ортинський, зонайперше, переймається проблемою занедбання духовної сфери. На його думку, лише рішучі зміни у ній здатні зрушити процес моральної деградації і оздоровити життя суспільства. Він чітко усвідомлює, що нинішня Україна, яка постає до нового життя, потребує і осмислення минулого, і активного переживання й втручання у процеси сучасного, і креативної спрямованості у майбутнє. «Ми самі маємо почати творити щось нове», — переконаний публіцист. І у цьому переконанні зосереджує увагу головно на людині: «...перш за все треба оновити саму людину... Створити нову людину» [6, с. 83]. Йдеться передовсім про духовне оновлення в надії, вірі і любові, а це, як пише публіцист, «великий чин: розумний, самовідданий, цілеспрямований та благочестивий» [6, с. 84].

Загалом, чин любові для І. Ортинського як релігійного публіциста — це основоположний принцип і вимір життя, бо в ньому справджується поняття активної любові-діалогу з ближнім і зі світом, любові, яка «не є себелюбством, вона є самовідданістю, що шукає ближнього і присвячується йому» [6, с. 86]. Така любов-посвята, за І. Ортинським, — це любов до Батьківщини як вияв глибинного патріотизму і усвідомлення синівського обов'язку перед країною, яка потребує захисту, допомоги і активної дії, спрямованої на її щоденне оновлення-відродження. Це також любов-посвята стосовно ближнього, не лише як

вияв сердечних почувань, а високе розуміння Божих заповідей, які закликають до духовної стійкості і усвідомлення цінності людського життя як дару Божого. «Така любов любить усіх» [6, с. 94].

Потребу активного переживання дійсності у «правдивій любові» І. Ортинський пояснює просто:

- «щоб ми не жили надаремно» [5, с. 72];
- «щоб наше життя не розійшлося із ціллю та смыслом свого буття» [6, с. 87];
- «щоб життя наново почати» [6, с. 89].

Тема оновлення — ще одна з провідних тем публіцистики І. Ортинського. Саме оновлення бажає він Україні і вбачає його у наверненні до християнських основ життя. Він особливо наголошує на виключній ролі християнства, релігійності для повноцінного формування особи, адже релігійність виступає однією з найістотніших рис українського світогляду та має певні джерела свого походження.

Дуже важливим для формування релігійного світогляду І. Ортинський вважає геополітичне положення нашої країни, що визначається формулою «на грані двох світів». Оскільки ці «два світи» ніколи не давали нам спокою, то безкінечна низка межових ситуацій та боротьби рано чи пізно призвела до замислення над призначенням людини і її життя. «Коли життя стає проблематичним людина шукає за істотним в житті», — переконаний В. Янів. [9, с. 176].

Таким «істотним» є передовсім утвердження сенсу національного буття у просторово-часових параметрах історії України з проекцією на складові духовного стрижня кожного її громадянина. Підставою закону усього життя українського народу, джерелом його моралі, усправедливленням ладу, натхненням його спрямувань І. Ортинський вважає релігію, на яку спиралася уся культура та увесь поступ, яка давала світорозуміння та світовідчуття, була тим імпульсом, який визначав існування народу [7, с. 8].

Тобто питання закону, моралі і усправедливлення І. Ортинський апріорі переносить в площину загальнодеонтичного світорозуміння, а відтак і належного, вивіреного діяння. «Твоїм обов'язком є тепер та тут» [5, с. 68], — звертається він до молодого покоління. Категоричність цих слів не випадкова. І. Ортинський розглядає поняття людських можливостей, обов'язку і призначення у часових координатах християнського розуміння історії. Людина у ній є цінністю в контексті цінності часу. Очевидно, що в цьому він орієнтується на концепцію «екзистенційного я в суспільстві», яка включає в себе проблему становлення активної людини, спроможної змінювати себе і своє соціальне оточення, а також розвивати особистісні чесноти, конструювати й приймати громадянські та релігійні пріоритети, повноцінно втілюватися у діалогічні конструкції, що випливають з формули «я-суспільство-Бог» або «я (народ)-держава-релігія».

Усе це, за І. Ортинським, людина спроможна і повинна здійснювати з огляду на свою конечність. Тобто має сприймати своє призначення на землі, так би мовити, з погляду вічності, оскільки «Божа воля прирекла людину стати часом, що переливається у вічність... Кожної хвилини вона стоїть перед завданням подолати себе саму, аби вийти з минулого...». А перспективою такого виходу є «могутній стрибок до божественних висот духа... і до все виразнішого відтворення у собі образу Божого» [6, с. 88-89]. Тобто людина має відбутися як Людина — вільна, творча і відважна, без фальшивої покори, спокуси конформі-

зму і самообмеження. Таку людину, на думку о. І. Ортинського, хвилюють одвічні питання «чому?» і «навіщо?», тому основний зміст свого життя вона наповнює не «штучними чи поверховими сурогатами» [5, с. 13], а єдиною, як він вважає, дійсною духовністю — «розпізнати незрівнянне багатство кожної хвилини, яка нам дарується, .. бо вартість часу не означає нічого іншого як неоціненну вартість нашого теперішнього життя...» [5, с. 44-45].

Сьогочасна «переоцінка цінностей», реалізація їх, втілення у життя задля саморенесансу і творчого, справедливого оновлення усіх сфер життя на основі етики добра, збагачення світу не лише змістом, але й сенсом, відчуття потреби таких змін перетворюють людину і підштовхують її до самоздійснення в служінні Батьківщині, в любові до ближнього.

Тож духовним потенціалом України для о. І. Ортинського є передовсім людина, яка не марнує час свого перебування на землі, а формує свій ціннісний досвід, прагне до якісного (ціннісного) наповнення знедуховленої культури та до подолання тотального релятивізму ціннісних орієнтирів, «розпізнає у кожній справі суттєве, та не переймається другорядним, хто свої сили збирає, щоб їх звернути до щасливої цілі» [5, с. 41].

Такий антропоцентризм публіциста виправданий, оскільки основою його світобачення, переконання й усвідомленого морального обов'язку є аксіологічне відродження людини, оснащеної одуховленими ренесансними ідеями домобудівництва. Ідеал, до якого він закликає, — людина, яка усвідомлює себе як боготвірний феномен, активно, відважно, з вірою, надією і любов'ю інтегруючи себе в історію свого народу, держави, світу.

Отож доходимо висновку, що публіцистика о. І. Ортинського є виразним прикладом власного досвіду практикування християнських цінностей, має екзистенційний характер, насичена особистими переживаннями любові, правди, глибини духа і потреби ренесансного усвідомлення майбутнього. У ній публіцист звертається не до абстрактної особи, а до національно виваженої особистості, здатної до самореалізації в нових історико-державницьких реаліях. Він заохочує до мислення, вказує на забуту або недобачувану частину правди про нас самих, дає надію і відчуття глибшого сенсу існування.

1. Василик Л. Концептосфера національної ідентичності у публіцистиці сучасних літературно-художніх видань / Л. Василик // Теле- та радіожурналістика. — 2010. — Вип. 9. — Ч. 2. — С. 16-21.
2. Здоровега В. Й. Теорія і методика журналістської творчості / В. Й. Здоровега. — Львів : Паіс, 2004. — 268 с.
3. Кримський С. Заклики духовності ХХІ століття: [З циклу щоріч. пам'ят. лекцій ім. А. Оленської-Петришин, 2002 р.] / Сергій Кримський. — К. : Вид. дім «КМ Академія», 2003. — 32 с.
4. Лось Й. Правда слова / Й. Лось // Публіцистика і тенденції розвитку світу: зб. наук. статей. — Львів : Львів. держ. ун-т ім. І.Франка, 1999. — С. 4-44.
5. Ортинський І. Щоб не жити надаремно. Попутні думки / Іван Ортинський. — Львів : СТРИМ, 1997. — 54 с.

6. Ортинський І. Сенс нашого життя / Іван Ортинський. — Львів : СТРИМ, 1997. — 188 с.
7. Ортинський І. Бог і Україна / Іван Ортинський. — Львів: Атлас, 1997. — 206 с.
8. Шлемкевич М. Новочасна потуга (Ідеї до філософії публіцистики) / М. Шлемкевич // Верхи життя і творчості. — Нью-Йорк; Торонто: Б. в., 1958. — С. 109–146.
9. Янів В. Нариси до історії української етнопсихології / В. Янів. — Мюнхен : Б. в., 1993. — 218 с.

AXIOLOGICAL CONSTANTS OF O. I. ORTINSKYI'S JOURNALISM AS PRIORITIES OF UKRAINE'S SPIRITUAL POTENTIAL

Tetiana Khomenko

Ivan Franko National University of Lviv,
Generala Chuprynky str. 49, Lviv, 79044, Ukraine

E-mail: journft@franko.lviv.ua

The article focuses on the fact that the most important axiological constant of spiritual potential of Ukraine is human and his ability of re-evaluation in terms of spiritual and anthropological crisis.

Key words: values, spiritual values, moral purification, Christian values, religious worldview.

АКСИОЛОГИЧЕСКИЕ КОНСТАНТЫ ПУБЛИЦИСТИКИ О. И. ОРТИНСКОГО КАК ПРИОРИТЕТЫ ДУХОВНОГО ПОТЕНЦИАЛА УКРАИНЫ

Татьяна Хоменко

Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
ул. Генерала Чупрынки, 49, Львов, 79044, Украина

E-mail: journft@franko.lviv.ua

В статье речь идет о том, что важнейшей аксиологической константой духовного потенциала Украины является человек и его способность к переоценке ценностей в условиях духовно-антропологического кризиса.

Ключові слова: ценности, духовные ценности, нравственное очищение, христианские ценности, религиозное мировоззрение.

Стаття надійшла до редколегії 28.09.2013

Прийнята до друку 14.10.2013